

Innst. 353 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra finanskomiteen

Dokument 8:17 S (2016–2017)

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Ingunn Gjerstad og Torgeir Knag Fylkesnes om urfolks rettigheter i retningslinjene for Statens pensjonsfond utland

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta inn henvisning til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) og International Labour Organization-konvensjonen nr. 169 (ILO-169) som grunnlag for SPU's etiske retningslinjer for investeringer.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for saken.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lisbeth Berg-Hansen, Tore Hagebakken, Irene Johansen, Marianne Marthinsen, Torstein Tvedt Solberg og Truls Wickholm, fra Høyre, Solveig Sundbø Abrahamsen, Svein Flåtten, Sigurd Hille, Heidi Nordby Lunde og Siri A. Meling, fra Fremskrittspartiet, Hans Andreas Limi, Roy Steffensen og Kenneth Svendsen, fra Kristelig Folkeparti, lederen Hans Olav Syversen, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold

Vedum, fra Venstre, Terje Breivik, og fra Sosialistisk Venstreparti, Snorre Serigstad Valen, viser til at dokumentet har vært oversendt finansministeren for uttalelse. Finansministerens svarbrev av 19. desember 2016 er lagt ved denne innstilling.

Komiteen viser til at forvaltningsmandatet § 2-2 første, jf. tredje ledd, skal sikre at forvaltningsvirksomhet av Statens pensjonsfond utland (SPU) baseres på hensynene til god selskapsstyring, miljø og samfunnsmessige forhold i forvaltningen, såkalte ESG-hensyn, i tråd med internasjonalt anerkjente prinsipper og standarder som FNs Global Compact, OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, og at disse ESG-hensyn også omfatter menneskerettighetene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Finansdepartementet har fastsatt retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra SPU på grunnlag av produkter, adferd, herunder grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter eller andre særlige grove brudd på grunnleggende etiske normer. Flertallet vil understreke at disse retningslinjene ikke har noen henvisninger til ulike konvensjoner som Norge som stat har sluttet seg til. Flertallet støtter regjeringens vurdering av at det ikke er hensiktsmessig å vise til enkelte menneskerettigheter/konvensjonsbestemmelser fremfor andre, slik dette representantforslaget legger opp til.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet påpeker at urfolk har krav på et særlig vern. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, Den internasjonale arbeidsorganisasjonens konven-

sjon nr. 169 og FNs urfolkserklæring er viktige dokumenter som må respekteres og tillegges stor vekt. Urfolk har blant annet rett til å bevare og styrke sine egne institusjoner og til å ta vare på sin egen kultur og sine egne tradisjoner. Urfolk har rett til å delta i alle saker som angår dem. Disse medlemmer presiserer at det foreliggende representantforslaget ikke innebærer stillingtagen til slike rettigheter, men dreier seg om en vurdering av hvordan oljefondets retningslinjer formmessig skal innrettes. Disse medlemmer ønsker å understreke viktigheten av at urfolks rettigheter blir respektert og håndhevet.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til at Statens pensjonsfond utland har investert i flere selskaper som er ansvarlig for å bygge, eie og drifte Dakota Access Pipeline Project. Dette er en oljerørledning som er i konflikt med urfolksinteresser i USA, og som i tillegg innebærer betydelig risiko knyttet til forurensning av drikkevann.

Disse medlemmer viser til at FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) er en del av lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven). Bestemmelser i denne type konvensjoner skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning. Norge har også ratifisert ILO-konvensjon nr. 169 (ILO-169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Artikkel 27 i SP må oppfattes som en forpliktelse for den norske stat til ikke å investere i prosjekter som kan nekte eller vesentlig krenke retten urfolk har til å dyrke og utøve sin egen kultur. Disse medlemmer peker på at det er vist til at den omtalte oljerørledningen vil ødelegge gravplasser og det som oppfattes som hellige steder for Standing Rock Sioux-folket, og gi en risiko for at de kan få ødelagt drikkevannet sitt. Flere av bestemmelsene i ILO-169 må også kunne oppfattes som relevante i denne sammenheng, inkludert det krav som er satt til konsultasjoner i artikkel 6, og urfolks rett til naturressurser i artikkel 15.

Disse medlemmer viser til høringsuttalelser til denne saken fra Den norske kirke og Sametinget hvor det anbefales å ta henvisning til FNs konvensjon

om sivile og politiske rettigheter, samt ILO-169, inn i de etiske retningslinjene. Den norske kirke skriver blant annet at

«[e]rfaringene fra Standing Rock illustrerer hvor stor risikoen er for at finansaktører bidrar til menneskerettighetsbrudd i saker som gjelder urfolk, og vi håper disse erfaringene nå kan bidra til at Stortinget tar grep for å redusere denne risikoen ved å innføre av SP og ILO 169 i retningslinjene.»

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunnen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta inn henvisning til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) og International Labour Organization-konvensjonen nr. 169 (ILO-169) som grunnlag for SPUs etiske retningslinjer for investeringer.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen ta inn henvisning til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) og International Labour Organization-konvensjonen nr. 169 (ILO-169) som grunnlag for SPUs etiske retningslinjer for investeringer.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:17 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Ingunn Gjerstad og Torgeir Knag Fylkesnes om urfolks rettigheter i retningslinjene for Statens pensjonsfond utland – vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 30. mai 2017

Hans Olav Syversen

leder

Siri Meling

ordfører

Vedlegg**Brev fra Finansdepartementet v/finansminister Siv Jensen til finanskomiteen, datert 19. desember 2016****Dokument 8:17 S (2016-2017) om urfolks rettigheter i retningslinjene for Statens pensjonsfond utland**

Jeg viser til brev 29. november 2016 fra finanskomiteen der komiteen oversender representantforslag 8: 17 S (2016-2017) til finansministeren for uttalelse.

Det fremmes her følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta inn henvisning til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) og International Labour Organization-konvensjonen nr. 169 (ILO-169) som grunnlag for SPUs etiske retningslinjer for investeringer.»

Svar:

Forslagsstiller viser til at Statens pensjonsfond utland (SPU) skal være indirekte investert i selskaper som er involvert i å bygge, eie og drifte Dakota Access Pipeline Project (oljerørledning i Nord-Dakota i USA). Det vises videre til at prosjektet kritiseres for å være i konflikt med urfolkinteresser i USA og antas å representere en betydelig risiko for forurensning av drikkevann. Forslagsstillerne viser til at FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) er en del av lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven). Det fremheves blant annet at artikkel 27 i SP må oppfattes som en forpliktelse for den norske stat til ikke å investere i prosjekter som kan nekte eller vesentlig krenke retten urfolk har til å dyrke og utøve sin egen kultur. Det vises til forhold ved den konkrete saken som skal medføre brudd på disse rettighetene for den berørte urbefolkningen, herunder ødeleggelse av drikkevann. Det uttales også at flere av bestemmelsene i ILO-169 må kunne oppfattes som relevante i denne sammenheng, inkludert artiklene 6 og 15 som omhandler hhv. krav til konsultasjoner og urfolks rett til naturressurser.

Jeg vil innledningsvis vise til at Staten ved Finansdepartementet gjennom investeringene i SPU har eierskap i mer enn 9 000 børsnoterte selskaper i utlandet i 78 land. Gjennomsnittlig eierandel i fondets referanseindeks ved utgangen av 2015 var 1,3 pst. SPU kan ikke ha eierandeler som overstiger 10 pst. av de stemmeberettigede aksjene i ett selskap. Gjennomføringen av den vedtatte investeringsstrategien foretas av Norges Bank¹ etter et mandat² fastsatt av Finansdepartementet.

Det følger av forvaltningsmandatet § 2-2 første, jf. tredje ledd, at Norges Banks ansvarlige forvaltningsvirksomhet skal baseres på hensynene til god selskapsstyring, miljø og samfunnsmessige forhold i forvaltningen, såkalte ESG-hensyn, i tråd med internasjonalt anerkjente prinsipper og standarder som FNs Global Compact, OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. ESG-hensyn omfatter menneskerettighetene.

Viktige virkemidler i den ansvarlige forvaltningen av fondet er blant annet å fremme standarder, prinsipper og forskning på området. Det er videre å uttrykke forventninger som eier, utøve eierskap gjennom dialog med selskaper og å stemme på generalforsamlinger. Norges Bank la 1. februar 2016 frem et forventningsdokument om menneskerettigheter. Hensynet til ESG er også integrert i risikohåndteringen.

Finansdepartementet har videre fastsatt etisk motiverte retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra SPU³. Retningslinjene innebærer at selskaper skal utelukkes på grunnlag av produkter, eller kan utelukkes på grunnlag av adferd, herunder grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene eller andre særlige grove brudd på grunnleggende etiske normer. Retningslinjene har imidlertid ingen henvisninger til ulike konvensjoner Norge som stat har sluttet seg til.

Etikkrådet for SPU har som oppgave å gi råd til Norges Bank om å sette til observasjon eller utelukke selskaper basert på de etisk motiverte retningslinjene.

Jeg mener at det institusjonaliserte systemet for ivaretagelse av blant annet hensynet til menneskerettighetene i forvaltningen av fondet, som følger av mandatet for forvaltningen av SPU og retningslinjene for observasjon og utelukkelse fungerer etter hensikten. Jeg har merket meg Etikkrådets tidligere tilrådninger om utelukkelse av selskaper som var invol-

1. Jf. lov 21. desember 2005 nr. 123 om Statens pensjonsfond § 2 annet ledd.
2. Mandat 8. november 2010 om forvaltningen av SPU fastsatt med hjemmel i lov 21. desember 2005 nr. 123 om Statens pensjonsfond § 2 annet ledd og § 7.
3. Retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland, fastsatt av Finansdepartementet 18. desember 2014 med hjemmel i kgl.res. 19. november 2004 nr. 4997 og lov 21. desember 2005 om Statens pensjonsfond §§ 2 annet ledd og 7.

vert i aktiviteter med potensielt svært alvorlige konsekvenser for isolerte urfolk.¹

Finansdepartementets vurdering ved utformingen av regelverket har vært at det ikke er hensiktsmessig å vise til enkelte menneskerettigheter/konvensjonsbestemmelser fremfor andre, slik representantforslaget legger opp til. Dagens system tar hen-

1. Se eksempelvis Etikkrådets årsmelding av 2014 s. 13 og 40 flg.

syn til menneskerettighetene generelt. Jeg mener det ikke er riktig å fremheve to særskilte konvensjoner som grunnlag for SPUs etiske retningslinjer da det kan gi inntrykk av at andre relevante konvensjoner kan ha mindre betydning. Jeg mener at den valgte måten å innarbeide hensynet til menneskerettighetene i retningslinjene for forvaltningen av SPU på, bør videreføres.